

AZ EGRI FŐEGYHÁZMEGYEI KÖNYVTÁR SZLÁV ANYAGÁBÓL

PALLAGI BÉLANÉ—ZBISKÓ ERNŐNE

Ismeretes, hogy az Egri Főegyházmegyei Könyvtár kb. 90 000 könyvet számlál. E hatalmas anyagban jó néhány szláv nyelvű, vagy a szlávokkal foglalkozó könyvet is találunk. Hogy pontosan mennyit, még nem tudhatjuk. Az 1900-ban kiadott katalógusok említenek ugyan szláv könyveket, de ezeknél lényegesen több lehet. Sok szláv könyv címe ugyanis latin fordításban került be a jegyzékbe és ezeknél sokszor csak a kiadás helye, amely valamelyik szláv nyelvterületen fekszik, figyelmeztet arra, hogy esetleg a könyv szláv nyelven íródhatott. Az újabb teljes katalógizálás viszont még éveket követelő munka.

A szlávisták Moszkvában megtartott IV. nemzetközi kongresszusának egyik határozata célul tűzte ki a különböző könyvtárakban, archívumokban fellelhető szláv kéziratok és nyomtatványok felkutatását.

Ezért határoztuk el, hogy a szláv nyelvű vagy a szláv népekkel foglalkozó könyveket külön kis bibliográfiában összegyűjtjük és közreadjuk. Ezzel a szlávistáknak vagy a szlávokkal foglalkozó történészeknek kívánunk segítségére lenni.

Mintegy 60 könyv címét és pár szavas leírását adjuk jelen bibliográfiánkban. Valószínűleg még igen sok szláv vonatkozású anyag lapang a könyvek között, melyek felkutatását folytatjuk és szintén közreadjuk. Az anyag, amit összegyűjtöttünk, eléggé vegyes. Hosszú és hányatott utakon kerültek ezek a könyvek a könyvtárba, hiszen a könyvtár alapítója, Eszterházy Károly püspök Bécsben és más városokban vásároltatta a könyveket ügynökeinek keresztül.

Az anyag javát ószláv nyelven írott vallásos könyvek adják, amelyek jórészt a XVIII. században Oroszországban nyomtatták. De van orosz, lengyel, cseh és szlovák nyelvű könyv is. Igen értékesek például a XVI. sz. végéről származó cseh és lengyel nyelvű művek. Ezt az első részt úgy osztottuk fel, hogy először közöljük a két kézirat adatait, azután az ószláv egyházi könyveket időrendi sorrendben, végül az élő szláv nyelveken írott könyvek következnek és négy szótár, ill. nyelvtankönyv.

Bibliográfiánk második részében azokat a könyveket vettük fel, amelyek bármilyen vonatkozásban a szlávokkal foglalkoznak, de nem szláv nyelven íródtak. Így került ide két francia kiadású világtalasz a XVI. és XVII. századból, az Orosz Birodalom népeit ismertető 1812-es díszes párizsi kiadvány és még néhány német és magyar nyelvű munka a múlt századból.

Nyomdatechnikai nehézségek miatt az ószláv és orosz szöveget is latin betűkkel írtuk át. Itt Kniezsza István cirill betűs szláv szövegeknél alkalmazott nemzetközi tudományos átírását vettük alapul. Az egyes betűk átírása a következő: cs—č, zs—ž, s—š, w—y, b—ě. A szó végén lévő redukált hangokat egyáltalán nem jelöljük. A latinbetűs szláv szövegeknél (cseh, lengyel, szlovák) pontosan követtük az eredeti írást.

A cím, a kiadás helye és éve után zárójelben közöljük a Főegyház-megyei Könyvtár katalógus-számát. Ha a szerző neve ismert, ezt a cím után közöljük.

Köszönetünket fejezzük ki a Főegyház-megyei Könyvtár könyvtárosainak, akik munkánkat mindig a legnagyobb előzékenységgel segítették.

Szláv nyelven írott könyvek:

Cseh:

1. Arionale descriptum a Joane Stephanides, proprium Andrea Zsasskovszky organista in Kubin. 1845. Kézirat, 134 lap (Z²—VI—117)
Az idézett latin felírás szerint a könyv 1845-ben került Zsasskovszky tulajdonába. A papír és tinta minősége, a betűtípus viszont azt mutatja, hogy a könyv sokkal régebbi, mint a kötés és az első lap, amin a latin bejegyzést találjuk. A könyv tartalma: többségében szlovák nyelvű, r. k. egyházi énekek, kottával, az év minden ünnepére. A nagyobb fejezetek címét latinul adja, ugyanott mindig megtalálható ez a bejegyzés. Ex rebus Joannis Stephanides.

Oszláv:

2. Psalmodia cum Notis Musicis et Picturis Coloratis Ruthenice. Kézirat, 197 lap (T—XIV—12).
Az Ukrajnában használatos, egyházi szláv nyelven írt, kottával ellátott zsolttároskönyv. A címlap hiányzik. A kéziratot Baleczky Emil „Egerskij rukopisnyj irmologij” c. alatt dolgozta fel (Studia Slavica tomus IV, fasciculi 3—4, 1958.) Valószínűleg a XVIII. sz. első feléből való.
3. LEITOURGIKON si jest SLUŽEBNIK, Vilna, 1692. (Uu—III—8)
Liturgiai könyv, szentatyák (Aranyszájú Szt. János, Nagy Vazul, Gergely pápa) szövegei alapján.
4. INFOLGION sireč CVETOSLOV ili TRIFOLGION, Lvov, 1738. (Uu—III—10)
Misekönyv minden napra és szentbeszéddek.
5. EVANGELION, Lvov, 1743. (Cc—I—5)
Máté, Lukács, Márk és János evangéliumai.
6. TRIOD' CVĚTNAJA, Lvov, 1746. (Ff—IV—35)
Húsvétól pünkösdig terjedő időszakra imák, énekek reggei és esti istentiszteletre.
7. LEITOURGIARION ili SLUŽEBNIK, Pocsajevi Lavra, 1755. (Yy—III—49)
A kolostorokban mondott esti imákat tartalmazza.
8. PRAZDNĚJA—TRIFOLOGION, Pocsajevi Lavra, 1756. (Ff—IV—14)
Szentatyák imái, énekek hónapokra, napokra beosztva.

9. IRMOLOGION, Lvov, 1757. (Cc—I—25)
Miseénekek, amelyeket szertartás közben a pap és a kántor énekel.
10. Časoslov, Lvov, 1760. (Cc—I—10)
Nevesebb egyházi személyektől imák, a nap minden órájára (breviárium).
11. KNIGA MINIA MESJAC SEPTEMVRIJ, OKTOVRIJ, NOJEMVRIJ, Pocsajevi Lavra, 1761. (Cc—I—6)
12. KNIGA MINIA MESJAC DEKEMVRIJ, IANNUARIJ, FEVRUARIJ, Pocsajevi Lavra, 1761. (Cc—I—7)
13. KNIGA MINIA MESJAC MART, APRILLIJ, MAIJ, Pocsajevi Lavra, 1761. (Cc—I—8)
14. KNIGA MINIA MESJAC IUNIJ, IULIJ, AUGUST, Pocsajevi Lavra, 1761. (Cc—I—9)
Liturgikus könyvek az év minden hónapjára.
15. APOSTOL (a könyv gerincére írva), Moszkva, 1764. (M—III—39)
Lukács evangéliuma; Az apostolok cselekedetei.
16. PENTAKOSTARIJA, TRIOD' CVETNAJA, Moszkva, 1765. (M—IV—13)
Virágvasárnaptól pünkösdig végzendő imák.
17. LEITOURGIARION ili SLUŽEBNIK, Pocsajevi Lavra, 1765. (Kk—III—19)
Imák minden napra szentatyáktól.
18. PARACLETICA, OKTOIH sirěc OSMOGLASNIK, Lvov, 1765. (Uu—III—9)
Zsolozsmák gyűjteménye.
19. BIBLIA sirěc KNIGI SVJASČENNAGO PISANIJA VETHAGO I NOVOGO ZAVETA, Moszkva, 1766. (Ss—II—41)
Új- és ószövetségi biblia.
20. PSALTIR (a könyv gerincére írva, belső cím nincs) Moszkva, 1766. (Kk—III—4)
Breviárium és zsoltároskönyv. (Ritka példány.)
21. TREAD' POSTNAJA, Moszkva, 1766. (M—IV—12)
Nagyböjti imák, énekek, Dávid király zsoltárai.
22. BESEDY IONNA ZLATOUSTAGO NA ČETYRENADESJAT' POSLANIJ SVJATAGO APOSTOLA PAVLA, II. rész, Moszkva, 1767. (UU—III—11)
Aranyszájú Szt. János beszédei Szt. Pál apostol leveleiről. Filozófiai és erkölcsi tanítások.
23. MINEJA MĚSJAC SEPTEMBRIJ, Moszkva, 1768. (M—IV—14)
24. NINEJA MĚSJAC OKTOBRIJ, Moszkva, 1768. (M—IV—15)
25. MINEJA MĚSJAC NOVEMBRIJ, Moszkva, 1768. (M—IV—16)
26. MINEJA MĚSJAC DEKEMBRIJ, Moszkva, 1768. (M—IV—14)
27. MINEJA MĚSJAC IANNUARIJ, Moszkva, 1768. (M—IV—18)
28. MINEJA MĚSJAC FEVRUARIJ, Moszkva, 1768. (M—IV—19)
29. MINEJA MĚSJAC MART, Moszkva, 1768. (M—IV—20)
30. MINEJA MĚSJAC APRILLIJ, Moszkva, 1768. (M—IV—21)
31. MINEJA MĚSJAC MAIJ, Moszkva, 1768. (M—IV—22)

II. A második részben az év minden napjára kronológikus sorrendben adja a történelmi eseményeket a világ teremtésétől kezdve kb. 1590-ig. Utána betűrendes indexben közli azok nevét, akikről a kalendárium megemlékezik. 636 oldal.

III. A harmadik részben kronológikus sorrendben adja a bibliai és európai vonatkozású történelmi eseményeket a világ teremtésétől kezdve 1596-ig. Abrahám Bucholzer latin nyelvű munkáját cseh nyelvre átdolgozta a Polkovicból való Benjámín Petřek. (Több helyen kézzel írott lapszéli jegyzetek.)

Szlovák nyelven:

39. UČENI MUDROSTI KRESTANSKEJ, Trnava, 1802. (M²—IX—88)
Németből szlovákra fordította Frantisek Xav. Habel.
A keresztényi bölcsességről szóló tanítás.
40. RIMSKI KATOLICKI KATEKISMUS, Trnava, 1804. (S²—V—135)
Németből fordított szlovák nyelvű katekizmus.
41. KNIHA O NASLEDOVANI PANA KRISTA, Trnava, 1806.
(S²—IV—53)
Elmélkedések Krisztus követéséről, szlovákra fordította Frantisek Xav. Habel.
42. MANUALE MUSICO—LITURGICUM (Chorálna kniha obriadov cirkevnych) Eger, 1853. (Leltári száma nincs.) Összeállította Zsaskovszky Ferenc.
Szlovák és latin nyelvű egyházi énekeskönyv.
43. DEJE BIBLICKÉ PRE DIETKY od Alojza Roderera, Budapest, 1898.
(X²—V—62)
Kérdés-felelet formájában dolgozza fel az ó- és újszövetséget gyermekek számára.

Lengyel nyelven:

44. INWENTÁRZ NOWY PRAW, STATUTOW, KONSTYTUCYI KORONNYCH, Y W. X. LITEW... Varsó, 1754. (Nn—IV—29)
A könyv első oldalán, a cím alatt a következő lengyel szöveg található: „A Királyság és a Litván Nagyfejedelemség új törvényeinek, jogszabályainak és alkotmányának gyűjteménye hat kötetben. Az 1550-től 1683-ig terjedő időszakra vonatkozó törvényeket Ladowski M. M. gyűjtötte össze, később pedig Zaluski A. J. az eddig össze nem gyűjtött törvényekkel bővítette és kiegészítette 1726-ig. A gyűjteményt Zeglicki A. K. kiegészítette az 1736-ig kiadott törvényekkel, és az egészet rendszerezte és kiadta 1754-ben.” (Rövidített szöveg).

Prava Mestská Králowstwy Czieského, c. mű egyik oldalán található rajz lent és fent cseh nyelvű kézzel írott szöveggel. Az alsó szöveg a következő: „Srdce krete svoi viri jisto jest neboji se žadneho strachá.” Magyar fordításban: „A szívet, mely hitében biztos, nem ijesz meg semmilyen félelem.”

Szótárak és nyelvkönyvek:

45. **DICTIONARIUM SEPTEM LINGUARUM** nempe Latinae, Italicae, Dalmaticae, Bohemicae, Polonicae, Germanicae et Hungaricae. Summo studio ab authore collectum. Prága, 1605. (Hh—VII—33)
A szerző nincs jelölve. Könnyen kezelhető, kézikönyv jellegű, hétnyelvű szótár. A hét nyelv közül három szláv. Az első részben egymás melletti rublikákban adja mind a hét nyelv szavait, elsőnek a latint, ábécé sorrendben. A második rész hat fejezetből áll, vagyis minden egyes nyelv szavait ábécé sorrendben külön is közli és megadja azok latin jelentését. Ennek segítségével lehet használni az első részt a latinul nem tudóknak is.
46. **DICTIONARIUM UNDECIM LINGUARUM**, Bazel, 1616. (Y²—I—1)
Calepinus híres szótárának egy 11 nyelvű változata, amelyben a héber, görög, francia, olasz, német, belga, spanyol, angol és magyar nyelv mellett a lengyel is szerepel. 1582 oldal.
47. **Deutsch—Lateinisch und Russisches LEXIKON**, Szt. Peterburg, 1731. Kiadva a Pétervári Tud. Akadémia közreműködésével. (C—VI—1)
A szótár elején rövid orosz—német nyelvű bevezető, amelyben közlik, hogy a szótár alapját Weissmann német latin nyelvű lexikonja képezi, és ez az első ilyen jellegű kiadvány. Szovjet kutatók szerint ez önálló munka, különösen ami az orosz részt illeti. A szótár mintegy 100 000 szót és sok kifejezést közöl.
Az első rész, a szótár 788 oldalas, a második rész 48 oldalon német és orosz nyelven ismerteti az orosz nyelv alapjait.
48. **DEUTSCH—RUSSISCHES UND RUSSISCH—DEUTSCHES TASCHENBUCH**, Wien, 1813. (Uu—VII—115)
A könyv alcíme: Nélkülözhetetlen segédkönyv a két nemzet szóbeli érintkezésénél.
A könyv a napoleoni háborúk idején készült és azokat a kifejezéseket és szavakat tartalmazza, amelyekre szüksége lehet a német ajkú lakosságnak, akiknek földjén az orosz hadsereg, Napoleont üldözve, átvonult. A könyv elején ismertetést találunk az orosz katonáról, szokásairól, az orosz pénznemekről stb.
49. **GRAMMATICA SLAVICA**, szerzője Antonio Bernolak. Pozsony, 1790. (M²—VII—91)
Latin nyelven írt szlovák nyelvtan.

**Szlávokkal foglalkozó művek:
Térképek:**

50. THEATRUM ORBIS TERRARUM, Antwerpen, 1574. (M—I—4)
Gyűjteményes munka, szerzője Abrahám Ortelius. Az ország rövid latin leírása után adja a térképet, a 91. oldalon Oroszországot, a 86. oldalon Lengyelországot.
51. NOUVELLE INTRODUCTION A LA GEOGRAPHIE pour l'usage de Monseigneur de Dauphin. Par le Sr. Sanson... Paris, 1695.
A 25—26. lapon adja Oroszországot, a 62. oldalon a Lengyel Királyság térképét.

Különféle művek:

52. DIE SO GENANNTEN MOSCOWITISCHE BRIEFFE... . . .
Frankfurt és Leipzig, 1738. (Ff—I—26)
A könyv címlapjának a fordítása: Az un. Moszkvai Levelek, vagy egy a másvilágból visszajött olasznak a dicső orosz nemzet ellen terjesztett kalandos rágalmi és ezer hazugsága, franciából fordította, könnyen kezelhető tárgymutatóval ellátta és a levelek küldőjének, valamint a vele egyformán gondolkozó barátainak üdvös megjegyzésekkel jól odamondogott — egy német.”
53. LES PEUPLES DE LA RUSSIE, ou description des moeurs, usages et costumes des diverses nations de l'Empire de Russie, accompagnée de figures coloriées. Paris, 1812—13. Két kötet. Szerzője: Le Comte Charles de Rechberg. (Q—I—30—31)

*Les Peuples de la Russie c. mű I. kötetéből két kép.
Az egyik kép: Fekete-tengeri kozák, a másik kép:
Kisoroszok (Ukránok). Mindkettő színezett tusrájz.*

A szerző Oroszország uralkodójának ajánlja a művet, amely több kutató munkájának eredménye, akik leírják Oroszország népeit, szokásait. Az Orosz Birodalom 99 nemzetiségéről ad külön-külön néhány oldalas ismertetést. A népfajok rendszerezésénél a Pétervári Tud. Akadémia felosztását vette figyelembe. A szlávokhoz 13, a finnekhez 16, a tatárokhoz 40, ismeretlen (bizonytalan) eredetű népekhez 16 nemzetiséget sorol és külön foglalkozik még 14 bevándorolt népcsoporttal. Mindkét kötetet 48—48 egész oldalas nagy kép díszíti. A tusrajokot kézzel színezték. A képek alatt orosz és francia felírat. A képeket rajzoló művészek oroszok.

Az I. kötet 134, a II. kötet 118 szöveges oldalt közöl.

54. DIE RUSSISCHE LITERATUR UND IWAN TURGENIEW von Otto Glagau. Berlin, 1872. (O²—VII—60)
 Ismerteti az orosz irodalmat Kantyemirtől kezdve Turgenyevig. Foglalkozik Lomonoszovval, Gyerzsávinnal, Krilovval, Puskinnal, Zsukovszkijjal, Lermontovval, Gribojedovval, Gogollal. Turgenyev művei közül a következőket ismerteti: Egy vadász feljegyzése, Novellák, Rugyin, Apák és fiúk, Füst. Turgenyev Németországban.
55. AZ OROSZ BIRODALOM TÖRTÉNELME. Irta: Dr. Lázár Gyula, Temesvár, 1890—91. (T²—VI—34—5—6—7) 4 kötet
 Az orosz történelem a legrégibb időktől a múlt század végéig.

ÁLLÍTHATÓ MAGASSÁGÚ EGYES ÖNETETŐ ÁLLATMÉRÉSEKHEZ

ISTÓK BARNABÁS

A korszerű állattenyésztés állatállománya minőségi javításának fontos tényezője a törzskönyvezés. A törzskönyvezési eljárás egyik lépése az állatok testméreteinek felvétele, mely a külem-elbírálás egyik tényezője. E testméretek azonban csak akkor adhatnak reális képet az állat méreteinek alakulásáról, ha megfelelő állásban vettük azokat fel. Különösen *sertés és juhnál nehéz a méretfelvétel*, mely állatok legtöbbször csak orrfékkal, illetve lefogva lehet mérni. Ennek következtében az így kifeszült testről nem a valódi méreteket kapjuk.

Ezen nehézségek elkerülésére használható az állítható magasságú egyes önetető, melynek használatánál a legtöbb állat megtalálva az ennivalót, evés közben nyugodtan marad, hagyja a mérést. Emellett feje a kívánt magasságra állítható, az etetővályú magasságának változtatásával.